

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

IBP Vitaal Platteland

Landelijke programma aanpak 2018-2021

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

Basisgegevens

Opdrachtgever	Roel Feringa (LNV) Albert Thijssen (IPO) Albert Vermue (UvW) Edward Stigter (VNG)	r.feringa@minez.nl a.thijssen@gelderland.nl avermue@uvw.nl edward.stigter@vng.nl
Programmamanager	Olga van Kalles	ovkalles@ipo.nl
Programma ondersteuner	Tamara Franken	tfranken@ipo.nl
Huidige stadium of fase	Opbouwfase	

Versiebeheer

Versie	Datum	Auteur	Wijzigingen
C0.1	20180802	Franken/Van Kalles	
C0.2	20180924	Franken/Van Kalles	Input Werksessie IBP VP 18-09-18 en OG-ers gesprek aug 2018 verwerkt
C0.3	20180925	Franken/Van Kalles	Programmteam bespreking verwerkt t.b.v. OG-ers overleg
D1.0	20180927	Franken/Van Kalles	Afspraken n.a.v. opdrachtgeversoverleg toegevoegd

Toelichting versienummers

C0.x = Concept

D1.0 = Definitief

Distributiegegevens

Versie	Ontvanger	Gevraagde actie
C0.1	Programmteam IBP VP	Doornemen en notities maken t.b.v. heisessie 5 sept 2018
C0.2	Programmteam IBP VP	Vorbereiden OG-ers gesprek 27-09-18 en maken van gezamenlijke agenda en annotatie
C0.3	Opdrachtgeversoverleg	Concept programma aanpak vaststellen incl. begroting 2018
D1.0	Programmteam + opdrachtgevers IBP VP	Ter informatie

* Ter informatie, advisering, bespreking, besluitvorming

Documenten in relatie tot dit plan (bijlagen)

Documenten	Auteur	Relevantie
Samenwerkingsafspraken	O. van Kalles	Getekende interbestuurlijke afspraken IBP-VP juli 2018
Praatplaten	T. Franken	Schematische weergave DIN, Organisatie & Capaciteit en Procesplanning
Programmastart IBP - VP	Overall IBP programma	Uitgangspunten IBP-VP feb 2018

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

Inhoudsopgave

Basisgegevens	2
Samenvatting	4
1. Ambitie	5
1.1 Interbestuurlijk Programma (IBP)	5
1.2 Interbestuurlijk Programma, opgave Vitaal Platteland	5
2. Doelen en Veranderstrategie IBP VP	6
2.1 Doelen	6
2.2 Veranderstrategie	6
3. Aanpak en afbakening	7
3.1 Aanpak	7
3.2 Wisselwerking gebieden-landelijk programma	9
3.3 Afbakening	10
4. Organisatie & Werkwijze	10
4.1 Tempo	10
4.2 Haalbaarheid	11
4.3 Flexibiliteit	11
4.4 Doeltreffendheid	12
4.5 Risico's en issues	12
4.6 Management van informatie	13
4.7 Kwaliteit en borging	13
4.8 Organisatie	13
4.9 Besluitvorming	15
5. Programmabegroting	16
5.1 Begroting	16
5.2 Financieringsinzet	16
6. Communicatie	16
6.1 Communicatie	16

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

Samenvatting

De weg naar een 'Economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland' is er een van de lange adem en met veel uitdagingen. De IBP Vitaal Platteland (IBP VP) aanpak is een van de instrumenten om hier een impuls aan te geven. Het vertrekpunt voor de IBP VP aanpak is de focus op de uitvoering in de regio. Hiervoor zijn in juli tussen de 4 overheden samenwerkingsafspraken gemaakt, waarmee in 15 kansrijke gebieden een start wordt gemaakt. De IBP VP aanpak betekent ook een impuls aan de idee om als één overheid te werken: opgavegericht en interbestuurlijk. Daarnaast zullen veel maatschappelijke partners en lokale ondernemers/boeren betrokken zijn bij het ontwikkelen van de gebiedsgerichte aanpak en de uitvoering ervan.

De hier beschreven aanpak is gericht op de landelijk activiteiten die ten dienst staan aan de gebieden. De inhoud voor het landelijk programma wordt dus bottom-up gestuurd. Dit is dus vraaggericht en sluit aan op de wensen vanuit de gebieden. De aanpak is bedoeld als leidraad en om (over)zicht te krijgen op de stappen die we als 4 samenwerkende overheden in partnerschap gaan zetten, geen blauwdruk. De bedoeling is dat er kort cyclisch gewerkt gaat worden om het ontwikkelproces volop kans te geven en in te spelen op de actualiteit en behoefte in de gebieden.

Het landelijk programma neemt dus geen centrale regie of gaat van bovenaf sturen op het maken van afspraken of inhoudelijke aanpak. Het initiatief ligt in de regio. De gebiedspartners zelf zorgen voor bestuurlijke inbedding en vastlegging van de afspraken met alle relevante partijen. De vorm en wijze waarop zij dat willen doen, staat vrij. Wel kan het landelijke programma helpend zijn in het voorzien van goede voorbeelden of uitwisseling in het proces om te komen tot gebiedsafspraken en dynamisch programmeren.

Daarnaast zal de landelijke programma aanpak IBP VP zich richten op 4 landelijke thema's, die interbestuurlijk worden uitgewerkt: Leren door Doen; Wet & Regelgeving; Kennis & Onderzoek; en Financiële inzet. De behoefte uit de gebieden en de uitwisseling staan centraal. Daar waar het meerwaarde heeft voor de gebieden, zal actiever ingespeeld worden op crossovers met andere thema's, zoals klimaat en energie en zullen nieuwe vraagstukken zoals toezicht en handhaving gezamenlijk worden opgepakt.

Ongewis is nog de daadwerkelijke impact van de uitvoeringsresultaten in de gebieden, de reikwijdte van de leerervaringen naar andere gebieden en de impact van de crossovers en andere externe factoren gedurende het proces. Ambitie is er om een aantal stevige stappen te zetten vanuit de gebiedsgerichte aanpak. Het uiteindelijke succes van de interbestuurlijke samenwerking en gebiedsgerichte aanpak vanuit het IBP-VP is natuurlijk afhankelijk van vele factoren. Waar we zelf invloed op hebben is onze houding waarmee we het landelijk programma gaan ontwikkelen en uitvoeren: op basis van vertrouwen, elkaars capaciteiten benutten en in verbinding met elkaar.

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

1. Ambitie

1.1 Interbestuurlijk Programma (IBP)

Op 14 februari 2018 ondertekenden de 4 overheden (Rijk, IPO, VNG en de Unie van Waterschappen) de Programmastart IBP.

Ambitie: Samen meer bereiken als één overheid

Door:

- Maatschappelijke opgaven aanpakken, die we niet afzonderlijk kunnen realiseren.
- Samenwerking op basis van wederzijdse afhankelijkheid, ruimte per opgave en partnerschap.
- Ondersteunende programmastructuur die ruimte biedt aan trekkers van opgaven en tegelijkertijd kansen en knelpunten tussen opgeven agendeert.
- IBP volgt 3 stappen: programmastart-verdieping en uitwerking-afspraken en monitoring.
- Alle overheden zullen zich ook financieel inzetten voor de opgaven.

1.2 Interbestuurlijk Programma, opgave Vitaal Platteland

Het IBP kent 10 opgaven, waaronder 'Naar een Vitaal Platteland'.

In de programmastart IBP zijn de urgente opgaven waar het landelijk gebied voor staat, als volgt omschreven:

- Gezond en veilig voedsel, geproduceerd door een innovatieve en economisch krachtige agrarische sector die met haar kennis helpt de wereld te voeden. Tegelijkertijd heeft de landbouw in de huidige vorm grote invloed op thema's als gezondheid, klimaat, lucht- en waterkwaliteit, waterbeheer, biodiversiteit en kwaliteit van het landschap.
- Gezonde ecosystemen, die zorgen dat we duurzaam kunnen leven in ons dichtbevolkte land. Ook gezien alle uitdagingen die op ons afkomen als gevolg van de klimaatveranderingen.
- Waardevolle natuur en landelijk gebied waar we van kunnen genieten, wat een belangrijk deel van onze identiteit vormt, die bijdraagt aan een goed economisch vestigingsklimaat en een veilige en gezonde leefomgeving.

De urgente opgeven zijn vertaald naar een gezamenlijke ambitie:

- Het inzetten van een structurele verandering naar een duurzame landbouw. Daarnaast zullen we werken aan de klimaatopgave in samenhang met luchtkwaliteit en waterkwaliteit en -beheer.
- Doorgaan met het ingezette beleid voor natuur en biodiversiteit met extra impulsen.
- Zorgdragen voor een goed toezicht in het landelijk gebied.

Tot slot zijn de ingrediënten voor de interbestuurlijke aanpak meegegeven:

- We gaan met en in kansrijke gebieden aan de slag met een integrale aanpak.
- We versterken met de aanpak kringlooplandbouw en een integrale aanpak van gezondheidsrisico's en leefbaarheid- en milieuproblemen die samenhangen met de veehouderij in vee rijke gebieden.
- De crossovers met de opgave 'samen aan de slag voor het klimaat' worden in beeld gebracht.
- We zoeken naar additionele inzet die nodig is op enkele majeure dossiers, waar opgaven alleen met gezamenlijke aanpak tot realisatie kunnen komen.

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

2. Doelen en Veranderstrategie IBP VP

2.1 Doelen

Op 17 juli 2018 ondertekenden het Ministerie van LNV, IPO, VNG, en de Unie van Waterschappen Samenwerkingsafspraken voor de verdere uitwerking van de opgave Vitaal Platteland.

Ambitie: Economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland

Om de ambitie concreet te maken en binnen deze regeerperiode een stap dichterbij te brengen, zal worden ingezet op de volgende doelstellingen:

- De inhoudelijke opgave Vitaal Platteland een stap verder brengen, door een gebiedsgerichte aanpak.
- Het vergroten van de slagkracht van de aanpak in de regio, door bundeling van instrumenten en middelen in maatwerkarrangementen.
- Het vormgeven van interbestuurlijke samenwerking, waarmee ervaring wordt opgedaan voor toekomstbestendige samenwerking als één overheid.

2.2 Veranderstrategie

De realisatie van een economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland is een traject van de lange adem. Het IBP is een van de manieren om deze ambitie na te streven, maar zeker niet de enige. Het IBP Vitaal Platteland is er op gericht om gelijktijdig concreet aan de slag te gaan in gebieden én alle krachten te bundelen vanuit alle overheden. Kortom een veranderstrategie die vernieuwend en versnellend op inhoud en in aanpak is. Daarom willen wij in het kader van het IBP de komende jaren inzetten op:

1. Structurele veranderingen in kansrijke gebieden waar per gebied een deel van de hieronder genoemde inhoudelijke opgaven in samenhang worden opgepakt:

- Duurzaam beheer van bodem.
- Duurzaam waterbeheer en waterveiligheid, inclusief klimaatadaptatie.
- Klimaatmitigatie, waarbij het niet alleen gaat om het voorkomen van de uitstoot van broeikasgassen vanuit de landbouw en de veeweidegebieden, maar ook om CO₂-vastlegging in bodems en bossen en om duurzame opwekking van energie.
- Ontwikkelen en inrichten van de circulaire economie, onder meer door het bevorderen van kringlooplandbouw en het benutten van biomassa uit bossen en natuurgebieden.
- Herstel biodiversiteit in natuurgebieden (o.a. door het verbeteren van de waterkwaliteit en kwantiteit in en bij Natura2000-gebieden), op boerenland (inclusief agrobiodiversiteit) en elders in het landelijkgebied.
- Gezonde en veilige leefomgeving (o.a. asbest, geur, fijnstof, luchtkwaliteit).
- Productie en afzet gezonde voedsel, o.a. via regionale ketens.
- Economische dragers landelijk gebied:
  - Toekomstbestendige verdienmodellen in de landbouw
  - Versterking recreatie en toerisme als onderdeel van de regionale economie, bijvoorbeeld door versterking nationale parken

2. Het op gang brengen van interbestuurlijke samenwerking, waarmee majeure opgaven en knelpunten waar je elkaar nodig hebt een stap dichterbij komen. Dit doen we door:

- Gezamenlijk sturing te geven aan een gemeenschappelijke agenda met afspraken over het vervolgproces, de bestuurlijke regie en wijze van meerjarig interbestuurlijk werken en organiseren.
- Te werken met een open agenda met ruimte voor aanpassing en uitbreiding.
- Samen op te trekken, open dilemma's en knelpunten te delen om samen verder te komen.
- In partnerschap in twee gelijktijdige uitwerkingen, die elkaar in wisselwerking kunnen en moeten versterken, te weten:
  - Per gebied dynamisch programmeren
  - Landelijk overkoepelende thema's uitwerken ten dienste van de gebieden

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

3. Aanpak en afbakening

3.1 Aanpak

Om de gewenste doelstellingen te behalen, wordt een aanpak voorgesteld die uitgaat van 4 onderdelen (zie ook bijlage praatplaat programma aanpak). Hierbij staat de uitvoering in de regio centraal, die gebiedspartners zelf oppakken en verantwoordelijk voor zijn (zie omschrijving 1) *Samen aan de slag in de gebieden*). Het landelijke programma IBP VP faciliteert de gebieden en helpt in het realiseren van een aantal randvoorwaarden (zie omschrijving 2) *interbestuurlijk uitwerken landelijke thema's*; 3) *agendering nieuwe vraagstukken*; en 4) *inspelen op crossovers*).

Uitvoering in de regio centraal

1) Samen aan de slag in de gebieden

- ✓ Gebiedsprogramma maken en bestuurlijk vaststellen
De invulling is de verantwoordelijkheid van de gebiedspartners en ook de wijze waarop zij de afspraken willen vastleggen met elkaar. Het landelijke programma neemt dus geen centrale regie of gaat van bovenaf sturen op het maken van afspraken of inhoudelijke aanpak. De gebiedspartners zelf zorgen voor bestuurlijke inbedding en vastlegging van de afspraken met alle relevante partijen. De vorm en wijze waarop zij dat willen doen, staat vrij. Wel kan het landelijke programma helpend zijn in het voorzien van goede voorbeelden of uitwisseling in het proces om te komen tot gebiedsafspraken en dynamisch programmeren.
- ✓ Uitvoering gebiedsprogramma's door regionaal/lokaal netwerk
De gebiedspartners zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de gemaakte gebiedsafspraken. Het landelijk programma is niet verantwoordelijk voor de stappen die nodig zijn en de resultaten in de gebieden. Wel zorgt het landelijk programma ervoor dat er voldoende wisselwerking ontstaat tussen de gebieden en uitstraling heeft daarbuiten, waarmee andere gebieden, partijen of initiatieven hun voordeel kunnen doen. En zal het landelijk programma ondersteunen bij vragen uit de gebieden rondom kennis, onderzoek, wetgeving, financiële middelen, leerervaringen, crossovers ed.

Landelijk programma faciliteert

2) Interbestuurlijk uitwerken landelijke thema's

Het landelijk programma IBP VP zal op een viertal thema's de benodigde zaken organiseren en faciliteren. Dit is vraaggericht en sluit aan op de wensen van de gebieden. Uitgangspunt is dat er flexibiliteit is in de wijze waarop de thema's worden uitgewerkt en georganiseerd. Daarbij zal elk thema een verantwoordelijk trekker krijgen vanuit ofwel UvW, VNG, IPO of ministerie van LNV.

- Leren door doen (trekker VNG)
  - ✓ 2x per jaar bestuurlijke bijeenkomst organiseren
  - ✓ Netwerk / leergemeenschap oprichten
Bijeenkomsten t.b.v. kennisdeling hoeven niet altijd voor alle gebieden en partijen georganiseerd te worden, maar kunnen ook op landsdeel, type gebied, kenniskringen, d.m.v. een tour enz. Hierbij gebruik maken van persoonlijke verhalen, vlogs, filmpjes.
  - ✓ Communicatie organiseren op IBP Vitaal Platteland landelijk niveau
De gebieden zijn zelf verantwoordelijk voor hun gebiedscommunicatie, zowel voor het betrekken van partners, als wel het laten zien van de vorderingen. Het landelijk programma zorgt voor de communicatie op landelijk niveau en sluit waar mogelijk aan bij het overall IBP programma. De eerste stap is het maken van een communicatieaanpak door de 4 overheden. Doel van programma communicatie is gezamenlijke ontwikkelproces tonen, kennis delen en informeren van alle belanghebbenden en belangstellenden over inhoudelijke resultaten en ervaring op interbestuurlijke samenwerking.
  - ✓ Community of Practice projectleiders gebieden
Voor de projectleiders/programmamanagers van de startende 15 gebiedsprogramma's zal een leergemeenschap worden gefaciliteerd. Hierdoor kunnen zij ervaringen delen, kennis uit wisselen en elkaar helpen in het klaren van de klus, zowel op inhoud als op aanpak en samenwerking.

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

- Wet & Regelgeving (trekker LNV)
  - ✓ Experimenteerruimte organiseren ten behoeve van de gebieden, door aanpassingen op beleid, verbeteren regelgeving of plaatselijk en tijdelijk oprekken knellende wetgeving. Het ministerie van LNV (afdeling gebieden) heeft aangegeven trekker te willen zijn van dit thema. Zij fungeren dan als loket. Gebieden kunnen met specifieke, concrete vragen komen. Een goede analyse is belangrijk. Omdat wetgevingstrajecten langjarige en ingewikkelde processen zijn, veelal met een Europese component en niet binnen de programma periode gerealiseerd kunnen worden, zal het accent liggen op ontsluiten van juiste juridische kennis, mogelijkheden bij interpretaties van wetgeving en organiseren van experimenten in de gebieden. Kennis die wordt opgedaan wordt verspreid via Leren door doen.
- Kennis & Onderzoek (trekker UvW)
  - ✓ Kennisbank voor vragen vanuit de gebieden
Er is behoefte aan een landelijke kennisbank waarin informatie, ervaringen en onderzoeksresultaten raadpleegbaar zijn, bijv. op effectiviteit van maatregelen. Kennis die nu beschikbaar is, is niet altijd goed toegankelijk of het kost veel tijd om juiste wegen te vinden. Ook het opnemen van kennis en ervaring vanuit de gebieden.
  - ✓ Onderzoeksprogramma
Om de resultaten in de gebieden te volgen op inhoud en op aanpak/samenwerking, wordt een onderzoeksprogramma georganiseerd. Hiervoor worden scenario's uitgewerkt. Inhoudelijke (fundamentele) onderzoeksvragen, bijv. op gebied van bodemdaling, zullen geen onderdeel vormen van dit thema. Vragen uit de gebieden worden zoveel mogelijk gekoppeld aan lopende onderzoeksprogramma's. Er wordt slim gebruik gemaakt van bestaande infrastructuren. Resultaten van lopende onderzoeken worden actief verspreid bijv. via de kennisbank.
  - ✓ Expertisenetwerk
Om de gebiedsprogramma's inhoudelijk en qua samenwerking te helpen wordt een netwerk ontsloten van bestaande kennisprogramma's, experts, onderzoeksinstituten etc. Gebiedspartners kunnen hier een beroep op doen. Daar waar het netwerk onvoldoende aansluit op de vragen uit de gebieden wordt additioneel kennis en expertise georganiseerd.
- Financiële inzet & dynamisch programmeren (trekker IPO)
  - ✓ Financieringsprincipes en uitgangspunten ontwikkelen
Kern zit in het samen ontwikkelen van een aantal uitgangspunten zoals cofinanciering en advisering m.b.t. benutting van budgetten van bedrijfsleven, andere ministeries en derden.
  - ✓ Het wegnemen van obstakels en knelpunten vanuit heersende bedrijfsvoering principes (klassieke manier van werken vanuit bestaande kaders)
Door het bevorderen en ondersteunen van kennisuitwisseling m.b.t. financiering en fondsvorming en dynamisch programmeren.

3) Agendering nieuwe vraagstukken

Er zullen gedurende de programmaperiode nieuwe vraagstukken voordoen, voortkomend uit de gebieden zelf, door externe factoren of door beïnvloeding met de crossovers. De vraagstukken zullen zeer divers zijn en vraagt om een flexibele manier om mee om te gaan. Per nieuw vraagstuk zal een adhoc groep gevormd worden om te bekijken op welke manier hier invulling aan gegeven kan worden, waarbij verbinding gezocht zal worden bij bestaande netwerken en gremia. Vooralsnog zijn uit werksessies met de 4 overheden en kansrijke gebieden de volgende vraagstukken naar boven gekomen:

- ✓ Nieuwe gebieden
Hoe gaan we om met partijen die nieuwe initiatieven nemen? Gebieden die nu niet op de kaart van de 15 kansrijke gebieden staan?
- ✓ Toezicht & Handhaving
Hoe kan dit vraagstuk door de keten heen beter worden georganiseerd incl. J&V? Toezichtstrategie?
En kunnen regionale experimenten benut worden voor landelijke afspraken?
- ✓ Sociale Vitaliteit op het platteland
Hoe zou het gebied invulling kunnen geven aan bredere opvatting van Vitaal Platteland? Dit raakt ook aan burger en overheidsparticipatie.

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

4) Inspelen op crossovers

Vanaf de start van het IBP is erkent dat de 10 IBP opgaven niet op zich zelf staan. Zij hebben dwarsverbanden en grijpen in elkaar in bijv. de relatie tussen Vitaal Platteland en Klimaat waar veenbodemdaling de aandacht heeft. Voor het IBP Vitaal Platteland zijn zowel dwarsverbanden met de andere IBP opgaven van belang, maar ook daarbuiten. Het vertrekpunt voor de IBP VP aanpak is de focus op de uitvoering in de regio. Daar waar het meerwaarde heeft voor de gebieden, zal actiever ingespeeld worden op crossovers met andere thema's. We weten immers dat een aantal majeure opgaves landen in het landelijk gebied, zoals klimaat en energie. In onderstaande lijst zijn de crossovers opgenomen, die een verbinding hebben met Vitaal Platteland (stand van zaken september 2018).

Crossovers:

- IBP: Samen aan de slag voor het klimaat:
    - o Klimaatadaptatie
    - o Klimaatmitigatie (sectortafel Landbouw en landgebruik)
    - o Circulaire economie
  - IBP: Regionale economie als versneller.
  - IBP: overkoepelende thema's
    - o Regionale gebiedsgerichte aanpak
    - o Krimp en bevolkingsdaling
    - o Novi
  - GLB
  - Regio deals
  - Bodemstrategie
  - Regionale energiestrategieën
  - Warme sanering varkenshouderij
  - Landbouw Visie LNV
  - Erfgoed & Landschap OC&W
  - Programma Aanpak Stikstof
  - Deltaplan biodiversiteit
  - Asbestsanering
- ✓ Per cross-over wordt een korte impactanalyse gemaakt, waarmee prioritering en gewenste rol vanuit landelijke programma kan worden bepaald. In principe zijn de gebieden zelf verantwoordelijk voor het laten aansluiten van hun gebiedsprogramma op de diverse crossovers. Het landelijk programma kan informatie overdragen, kansen aanreiken of andere acties in gang zetten vanuit de vraag vanuit de gebieden.

Kans	Bedreiging	Gewenste rol: <i>agenderen / passief volgen / beïnvloeden / ...</i>
Impact sterk	Impact zwak	Benodigde actie: <i>afspraken wie gaat wat wanneer doen?</i>

3.2 Wisselwerking gebieden-landelijk programma

De vier programma onderdelen IBP VP kunnen niet los van elkaar gezien worden. Het ontwikkelen van de gebiedsprogramma's zijn deels afhankelijk van de te organiseren instrumenten en middelen vanuit de landelijke thema's. En kunnen nieuwe kansrijke initiatieven niet leren van ervaringen elders, als de uitvoering in de regio onvoldoende van de grond komt. Tegelijkertijd zullen crossovers invloed hebben op bijvoorbeeld tempo en reikwijdte van de gewenste stappen. Ook zal wat in de gebieden geleerd wordt van invloed zijn op de impact op de ervaringen van interbestuurlijke samenwerken en nieuwe vraagstukken die zich gaan voordoen. Kortom, het is van belang op de programmaonderdelen gelijktijdig van de grond getild worden en we alert zijn op tempo verschillen, handelingssnelheid en hoe wij zelf in staat zijn ons partnerschap vorm te geven, vanuit vertrouwen en zoekend naar oplossingen als het moeilijk wordt. Dit is een continue zoekproces bij en met alle partijen.

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

3.3 Afbakening

IBP VP gaat starten in 15 kansrijke gebieden. Waarbij de regie voor de uitwerking en uitvoering van de gebiedsprogramma's in de gebieden ligt. De provincies zijn de initiators van de gebiedsprocessen, passend bij hun rol als gebiedsregisseur. Zij zorgen in eerste instantie voor dynamiek en beweging vanuit de kansrijke gebieden. Er is vrijheid in de manier waarop het in de gebieden georganiseerd zal worden en per project kan de trekkersrol variëren.

Het landelijk programma IBP VP heeft een faciliterende rol richting de gebieden en zorgt voor noodzakelijke randvoorwaarden.

De looptijd van het landelijk programma is deze regeerperiode tot mei 2021. Eind 2020 zal een evaluatie worden opgeleverd, waarmee resultaten tot dan toe worden opgehaald en een afweging voor een mogelijk vervolg kan worden gemaakt. Dat betekent niet dat de gebieden dan stoppen met hun activiteiten. De gebiedsprocessen zullen langer doorlopen en waarschijnlijk een proces opgang brengen wat langjarige samenwerking gaat geven. De inhoudelijke ambitie van het IBP VP 'een economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland' geeft ook aan dat dat niet binnen een paar jaar is gerealiseerd. Ambitie is er om een aantal stevige stappen te zetten in de gebieden. Het IBP VP is dus niet alleen verantwoordelijk voor de gewenste omslag in het landelijk gebied. Daar zijn andere impulsen, programma's, beleidsvoornemens (zie ook de crossovers) ook voor nodig.

Het IBP Vitaal Platteland is onderdeel van een groter interbestuurlijk akkoord wat is gesloten door de vier overheden. Daarover is afgesproken dat de opgaven zelf verantwoordelijk zijn voor de invulling van de opgave met de partijen en dat slechts een lichte vorm van sturing vanuit dit IBP programma plaatsvindt. IBP VP is dus niet verantwoordelijk voor de overige opgaven en of de 4 overheden op het geheel van het IBP goed samenwerken en gaan functioneren als 1 overheid.

4. Organisatie & Werkwijze

4.1 Tempo

Het IBP Vitaal Platteland programma loopt van 2018-2021 en bestaat uit 4 fases. De fases geven globaal aan waar we naar streven en welke mijlpalen we willen behalen. Deze fases zullen in praktijk in elkaar overvloeien, omdat het geen lineair project/proces is waar we uitvoering aan geven. Gebiedsprogramma's en de lokale partners zullen elk in een voor hen passend tempo afspraken maken en komen tot een uitvoeringsstrategie. Daarnaast is de opzet van het landelijk programma kort cyclisch, licht en luchtig en zoekend van aard (zie ook bijlage praatplaat).

Oriëntatiefase jan 2018 – sept 2018

In deze fase staan het uitwerken van het idee en de opgave centraal, het maken van samenwerkingsafspraken en het ophalen van de programmaopdracht bij de opdrachtgevers. In de regio wordt een start gemaakt met een verkenning naar opgaves en ideeën voor uitwerking in gebieden.

Mijlpalen:

- ★ Vitaal Platteland als opgave in IBP benoemd
- ★ Eerste uitwerking kansrijke gebieden
- ★ Samenwerkingsafspraken vier overheden bestuurlijk ondertekend

Opbouwfase sept 2018 – feb 2019

De 15 kansrijke gebieden zullen hun gebiedsprogramma's verder ontwikkelen en waar mogelijk bestuurlijk laten vaststellen. Daar waar het kan zullen enkele gebieden met de uitvoering van deelprojecten starten. In deze fase zal een landelijk ondersteuningsprogramma door de vier overheden ontwikkeld worden en het uitbouwen van de interbestuurlijke samenwerking. Streven is om de 4 landelijke thema's te hebben uitgewerkt. Hiermee kunnen op maat arrangementen ontwikkeld worden, die de gebieden ondersteunt. In de regio worden de gebiedsprogramma's verder geconcretiseerd; wat willen we bereiken en wat hebben we nodig aan

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

arrangement. Niet ieder gebied kan in hetzelfde tempo ontwikkelen en dat is niet erg zolang we werken met een open agenda en het overall plaatje aan mogelijkheden maar duidelijk is.

Mijlpalen:

- ★ Vaststellen programmaopdracht door opdrachtgevers
- ★ Brede bestuurlijke uitvoeringsgerichte bijeenkomst
- ★ 4 overkoepelende thema's zijn interbestuurlijk uitgewerkt en leveren bijdrage/arrangement aan gebiedsprogramma's
- ★ Eerste tussenevaluatie op inhoud en aanpak
- ★ Eerste gebiedsprogramma's met op maat arrangementen bestuurlijk vastgesteld door de regionale partijen

Uitvoeringsfase feb 2019 – dec 2020

In deze fase zullen gebiedsprogramma's verder ontwikkeld zijn incl. mee koppel kansen en een aantal gebieden zijn gestart met de uitvoering van hun plannen. Hieruit komen (nieuwe) vragen voort op inhoud, ondersteuning op het gebied van kennis, onderzoek, wet en regelgeving ed. Deze zullen in een kort cyclisch en iteratief proces naar de interbestuurlijke themagroepen worden geagendeerd en naar oplossingen en antwoorden worden gezocht. Tegelijkertijd ontstaat er een opbouw aan kennis en leerervaring op inhoud en aanpak, die benut wordt voor andere gebieden en partijen. Het landelijk programma zorgt voor de nodige leren en uitwisseling.

Mijlpalen:

- ★ Aantal gebiedsprogramma's met op maat arrangementen bestuurlijk vastgesteld (rollende agenda)
- ★ Gebiedsprogramma's in uitvoering
- ★ Leerervaringen op inhoud en aanpak ophalen en verder brengen in iteratief en kort cyclisch werkproces

Afbouwfase dec 2020 – mei 2021

Deze fase kenmerkt zich door overdracht van opbrengst, evaluatie en afronden en beëindiging van het IBP Vitaal platteland programma.

Mijlpalen:

- ★ Gebiedsprogramma's in uitvoering, dit loopt ook door ná beëindiging van landelijk programma; ondersteuning en lerende evaluatie stopt.
- ★ Eindevaluatie op inhoud en aanpak eind 2020
- ★ Borging kennis en ervaring
- ★ Beëindiging programmaorganisatie, themagroepen en afronden contractuele verplichtingen

4.2 Haalbaarheid

De ontwikkeling en uitvoering gebeurt in de gebieden. Als landelijk programma zijn wij ervoor om de regio zo goed mogelijk te ondersteunen en een goede wisselwerking op gang te brengen. Dit vraagt ook inzet van de gebiedspartners. Dit doen we onder andere door de leden, achterbannen en collega departementen te stimuleren mee te doen, via de vaste gremia en via informatie en communicatie.

4.3 Flexibiliteit

Flexibiliteit is essentieel. De wisselwerking tussen het uitwerken van de landelijke overkoepelende thema's en het ontwikkelen van de regionale gebiedsprogramma's zal een grote dynamiek kennen en is sterk afhankelijk van de vraag uit de regio's. Daarnaast is er een kansrijke en ook bedreigende omgeving van verschillende crossovers waar rekening mee gehouden moet worden. Daarnaast is het proces zoekend en lerend van aard en een lichte vorm van governance gewenst, geen zware programmaorganisatie. Dit vraagt om flexibiliteit:

- binnen het landelijke programma IBP VP om in te kunnen spelen op nieuwe vraagstukken, op het ontwikkelen van arrangementen voor de gebieden, om de leergemeenschap levend te houden en te kunnen acteren op de ervaringen tot dan toe.
- binnen alle organisaties waar capaciteit, kennis en kunde gemobiliseerd zal moeten worden, waarbij kort cyclisch en adhoc inzet gevraagd gaat worden. Dit behelst ook de interne bedrijfsvoering kant, die vaak nog sectoraal en op klassieke wijze is georganiseerd. Binnen IBP VP is ruimte nodig om creatieve regelruimte te creëren voor de gebieden.

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

- In relatie tot de crossovers, waar andere projecten en programma's en beleidsteams een eigen manier van werken hebben, die niet altijd hoeft te matchen met de IBP VP aanpak. Dit vraagt dealen en wheelen en manoeuvreren en kansen pakken die vooraf niet altijd duidelijk zijn. Ook zal het politieke speelveld op een aantal crossovers nog niet helemaal duidelijk zijn.

4.4 Doeltreffendheid

Om aan het einde van dit IBP Vitaal Platteland programma iets van resultaten te kunnen laten zien, is het vooraf stellen van de ambitie helpend. Deze is tweeledig: op inhoud willen we stappen hebben gezet die de gewenste transitie ondersteunt en op aanpak, hoe doen we het interbestuurlijk samenwerken. Daarbij is IBP VP er op gericht om zoekend en lerend stappen met elkaar te zetten en kan ook het niet halen van bepaalde resultaten interessante leerervaringen opleveren, die vragen om tussentijdse bijsturing.

4.5 Risico's en issues

In onderstaande tabel zijn de risico's omschreven, relevant voor het landelijk programma. Deze zullen periodiek moeten worden bekeken op relevantie en of nieuwe risico's zich voordoen.

Type	Omschrijving	Kans G/M/K	Impact H/M/L	Beheersmaatregelen
Organisatie Politiek Juridisch Financieel Kwaliteit Cultuur				
C	Te veel praaticircus	M	H	Inzetten op uitvoeringsprogramma's in gebieden. Die centraal stellen. Actiegerichte en lichte wijze van organiseren/governance
P	Ander verkiezingsritme, waardoor collectief geheugen verdwijnt	G	H	Betekenisvolle rol kunnen benoemen. Niveau van belangen duidelijk hebben. Overdrachtsdossiers en inwerktijd organiseren
J/P	Nieuwe wetgeving en beleidsregels die haaks staan op experimenteerruimte gebieden	L	H	Spelregels hoe je bij conflicterende belangen met elkaar omgaat. Kunnen agenderen / adresseren. Transparante manier van communiceren.
K	Onduidelijkheid over wanneer opgave kwalitatief succesvol is afgerond	G	M	Kwalitatief onderzoek mee laten lopen voor inhoud en procesvorderingen. Vooraf duidelijkheid over beoogde doelstelling en maatschappelijke effecten. Spelregel 'stoppen' als optie.
G/J	Voor nieuwe initiatieven is geen geld en instrumentarium meer over.	M	M	Ofwel vooraf 'koek' verdelen ofwel proces inrichten waar mogelijkheden blijvend kunnen worden benut. Thema € uitgangspunten laten ontwikkelen.
O	Onvoldoende capaciteit en beschikbaarheid bij partijen om landelijke thema's uit te werken, handelingsnelheid ontbreekt	M	H	Inhuren. Opdrachtgevers aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Vertraging en consequenties inzichtelijk maken.
P	Andere IBP thema's geven veel emotie, waardoor voortgang en besluiten niet genomen worden	M	M	Effecten agenderen bij OG-ers en bestuurders en bij keuzes schetsen.

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

				Focus op gebiedsuitwerkingen en niet op 'Haagse'. VP wijze van werken en denken als vliegwiel gebruiken richting ander.
K	Crossovers zijn te ingewikkeld en vormen kluwen	G	M	Focussen op belangrijkste crossovers, durven kiezen. Duidelijkheid over rol en inzet bij de crossovers.
P/O	Rijk spreekt bij opgaves niet met 1 mond	G	M	Agenderen op OG-ers en consequenties in beeld brengen. Leereffecten zichtbaar maken met kleine stappen vooruit of zaken die niet lukken.
C	Cultuur van dooddoeners: we werken al integraal en interbestuurlijk	M	L	Inhoudelijk verhaal klaar hebben. Zelf goede voorbeeld geven.
O	Eigenaarschap voor collectieve thema's als leren en kennisopbouw ontbreekt, partijen gaan voor eigen geluk	K	H	In gebiedsafspraken vooraf afspraken vastleggen over verantwoordelijkheid van brengen en niet alleen halen. Vorm en manier van het collectieve organiseren, waardoor meerwaarde heeft om in netwerkverband met elkaar te leren en ontwikkelen.
K	Ambitieniveau opdrachtgevers loopt te ver uiteen	K	M	Vooraf gezamenlijke opdracht en ambitie vaststellen met opdrachtgevers. Periodiek gesprek over voortgang hierop en gedeeld beeld.
C	Programmaorganisatie IBP breed (BZK) of andere opgaven gaan te veel sturen van bovenaf	M	H	Actieve agendering consequenties van dit handelen in IBP-plus en bestuurlijk overleg.

4.6 Management van informatie

Gebieden zijn zelf verantwoordelijk voor het beheer van documenten en informatie.

Het beheer van documenten en producten gemaakt door het landelijk programma worden bewaakt en opgeslagen door de programma ondersteuner op 1 centraal punt. Er worden duidelijke afspraken gemaakt in het programmateam over het delen van documenten en bijwerken/wijzigen ervan. De programma ondersteuner is de centrale spil en kent de actuele stand van zaken.

4.7 Kwaliteit en borging

Het landelijk programma organiseert een (kwalitatief) onderzoeksprogramma, waarmee periodiek de ervaringen en lessen uit de gebieden worden ontsloten. Er wordt geen vooraf bepaald toetsingskader meegegeven aan gebieden en ook zal er geen instrumentarium worden ingezet dat toetsend van aard is. In de gebieden maken partijen gezamenlijk afspraken over inzet van middelen en instrumenten. Daarbij zal vanzelf het gesprek gaan over de ambities en gebiedsopgaven en commitment van partijen om te investeren. Organisatie en besluitvorming

4.8 Organisatie

Uitgangspunten bij het organiseren van het landelijk programma IBP VP zijn:

- organiseer het geheel binnen IBP VP licht en luchtig, geen zware governance structuur;
- zorg voor interbestuurlijk programmateam wat zichtbaar denkt en werkt vanuit IBP gedachte;
- zorg voor lean en mean werkwijze in de vorm van samen naar oplossingen zoeken, grijp niet terug op klassieke logge bureaucratische werkwijzen zoals DLG en zware monitoring;

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

- maak werk met werk en maak gebruik van bestaande netwerken.

Om hier aan invulling te geven past het om met een interbestuurlijk programmateam en ambtelijk opdrachtgeversteam te werken, waarbij de opdrachtgevers in praktijk fungeren als ambassadeurs. Mocht na verloop van tijd blijken dat er meer behoefte is aan externe denkkracht, dan kan een denktank van frisdenkers en dwarskijzers een aanvulling zijn. Verder zullen de landelijke thema's op eigen wijze en flexibel georganiseerd gaan worden. Hiermee is het landelijk programma wendbaar en kan handelingssnelheid bereikt worden die aansluit bij de vraag uit de gebieden. De gebieden zijn zelf verantwoordelijk voor hun eigen wijze van organiseren en betrekken van alle relevante partijen. De gebieden staan centraal en daar om heen wordt interbestuurlijk samen georganiseerd en gewerkt (zie ook bijlage praatplaat).

Landelijke interbestuurlijke programmateam IBP-VP

Rol en verantwoordelijkheden:

- Bouwt aan een netwerk en verbindt mensen, organisaties en regio's
- Enthousiasmeert en activeert achterban voor actieve bijdrage in gebieden en aan landelijke thema's
- Signaleert op andere tafels kansen en verbindingen
- Ontwikkelt landelijk programma IBP VP (strategie, proces en samenwerking)
- Organiseert inzet (capaciteit, kennis, kunde, draagvlak) vanuit de achterban voor landelijke themagroepen
- Initieert en faciliteert de 4 landelijke thema's, zorgt voor goede agendering nieuwe vraagstukken en zoekt kansen op voor crossovers i.r.t. de gebieden en boekt hier op concrete vooruitgang
- Opereert als 1 team, straalt de nieuwe werkwijze uit en werkt en denkt vanuit de 4 partijen gezamenlijk
- Is dienstbaar aan de gebiedspartners en de uitvoeringsprogramma's: gaat niet centraal sturen en zelf gebiedsprogramma's oppakken en uitvoeren
- Reflecteert op eigen handelen en communiceert transparant en open
- Draagt zorg voor de benodigde bestuurlijke besluitvorming binnen de eigen organisatie en achterban

Programmteam bestaat uit 1 programmamanager (opdrachtnemer namens de 4 overheden, verantwoordelijk voor landelijk programma en gesprekspartner voor ambtelijk opdrachtgevers en bestuurlijk ambassadeurs en 1 programmaondersteuner (ondersteunt het landelijk programma voor de 4 overheden, niet de regionale gebiedsprogramma's).

Vanuit de vier overheden worden 2 teamleden toegevoegd aan het interbestuurlijke programmteam, waarmee continuïteit en inbreng gewaarborgd is. Elke teamlid is in de opbouwphase (sept 2018 – feb 2019) beschikbaar voor een aantal uren week (max.0,1 fte) en kan elkaar vervangen. Dit is los van de inzet voor de landelijke themagroepen. Het teamlid kan inzet voor de thema's ook uitbesteden aan andere collega's en met inzet van leden/achterban. In de uitvoering- en afbouwphase wordt opnieuw gekeken wat er nodig is.

Landelijke werkgroepen overkoepelende thema's

Voor het ontwikkelen en uitvoeren van de overkoepelende thema's worden interbestuurlijke werkgroepen gevormd en waar nodig aangevuld met externe specialistische kennis en kunde. De wijze waarop de thema's worden uitgewerkt is vormvrij en sluit aan bij de behoeftes uit de gebieden. De groepen worden gevuld met mensen uit de gebieden en werken vraaggericht. De werkgroepen maken een plan van aanpak, organiseren het werk en zorgen voor verbinding met de gebiedsprogramma's en partners. Ze zorgen proactief voor de verbinding met de gebieden waarmee een iteratief proces ontstaat. Ook houden ze zich op de relevante crossovers en nemen (delen van) nieuwe vraagstukken op. Inzet zal met pieken dalen zijn afhankelijk van de vragen uit de gebieden. Voor het thema wetgeving en experimenteerruimte heeft LNV initiatief genomen en aangeboden als loket te fungeren (zoals beschreven op pag. 8). Hiervoor hoeft dus geen werkgroep op te starten. De trekkersrollen voor de overige thema's zijn als volgt verdeeld: Thema Leren door Doen: VNG, Thema Kennis & Onderzoek: UvW en Thema Financiële inzet & dynamisch programmeren: IPO. De trekkers hebben de opdracht de werkgroepen op te starten en te zorgen dat er op het thema de benodigde stappen interbestuurlijk worden gezet.

Ambtelijke opdrachtgevers

De opdrachtgevers van het landelijk programma bestaan uit vertegenwoordiging van de 4 overheden. De leden zijn gedurende de gehele looptijd van het programma beschikbaar. Per fase zal de inzet variëren. In de

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

opbouwfase tot 1 feb 2019 zal dit gemiddeld 1 dag per maand zijn. Daarnaast zal aanwezigheid bij een aantal (bestuurlijke) bijeenkomsten nodig zijn.

Rol en verantwoordelijkheid:

- Fungeert als ambassadeur voor de IBP VP aanpak
- Enthousiasmerend over inhoud en aanpak richting de eigen interne organisatie en achterban
- Opdracht gevend voor het landelijke programma IBP VP en het landelijk programmteam
- Helpend en richtinggevend bij vragen, dilemma's en knelpunten uit landelijk programmteam
- Escalatie platform om knopen door te hakken
- Geeft actief signalen door en boort kansen aan
- Zet eigen netwerk in om aanpalende onderwerpen en thema's te verbinden met IBP VP
- Is bereid op programmaonderdelen ingezet te worden, bijv. bij bijeenkomsten of bestuurlijke gesprekken
- Gericht op gelijkwaardig samenwerken, maar schuwt het verdiepende gesprek op de verschillende belangen niet

Bestuurlijke ambassadeurs

De bestuurlijke ambassadeurs bestaande uit de 4 overheden. Zij fungeren als vooruitgeschoven post voor alle bestuurders die betrokken zijn bij IBP VP en zijn sparringpartner voor de ambtelijk opdrachtgevers. Hiermee kunnen snel knopen doorgehakt worden en waar nodig de benodigde besluitvorming voorbereid worden.

Rol en verantwoordelijkheid:

- Zorgt voor goede agendering en besluitvorming binnen de eigen gremia (Commissies en besturen)
- Enthousiasmerend over inhoud en aanpak naar collega bestuurders en achterban
- Zet het netwerk in om doelen te bereiken bijv. bij kansen op crossovers (IBP VP en Klimaat)

4.9 Besluitvorming

De gebieden zijn zelf verantwoordelijk voor hun eigen (bestuurlijke) besluitvorming met relevante partners. Mocht bestuurlijke besluitvorming aan de orde zijn bij het landelijk programma, dan zal dit in het programmteam worden voorbereid en als 1 gezamenlijk stuk worden aangeboden aan de 4 afzonderlijke overheden/koepels. Hierbij is een aandachtspunt dat de besluitvormingstrajecten niet synchroon lopen. Daar waar nodig zal een alternatieve route worden bedacht, zoals bij de samenwerkingsafspraken. Ambtelijke besluitvorming gebeurt door de programmamanager aan de opdrachtgevers, voorbereid door het programmteam.

Beslisdocumenten worden door de projectteamleden zelf in juiste formats gegoten en aangeboden binnen de gremia. Gestreefd wordt om geen aparte annotaties vanuit eigen standpunt mee te sturen. Daar waar afwijking aan de orde is, wordt dit in het programmteam transparant gedeeld.

Naar een vitaal platteland

Integrale aanpak opgaven Natuur, Landbouw en kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied.

5. Programmabegroting

5.1 Begroting

Om het landelijke programma IBP Vitaal Platteland te ontwikkelen en uit te voeren is inzet nodig. Hieronder de begroting vanaf de opbouwfase.

	2018(sept-dec)
Personele kosten	€ 33.000
Algemene kosten	€ 25.000
Thema Leren door Doen	€ 37.000
Thema Wetgeving & Experimenteeruimte	€ nihil
Thema Kennis & Onderzoek	€ 35.000
Thema Finance	€ nihil
Totaal	€ 130.000

Eind 2018 zal een begroting worden uitgewerkt voor 2019-2021 op basis van verschillende keuze mogelijkheden voor de thema's Leren door Doen en Kennis & Onderzoek.

5.2 Financieringsinzet

Gebieden zijn zelf verantwoordelijk voor het opstellen van hun begroting en zoeken naar financiële dekking. Dynamisch programmeren biedt hiervoor de nodige ruimte en flexibiliteit, zoals aangegeven in de samenwerkingsafspraken.

Bovenstaande begroting geeft een overzicht van de benodigde personele inzet en materieel budget voor het landelijk programma IBP VP voor de resterende maanden 2018. Opdrachtgevers maken hierover gezamenlijk afspraken op basis van hun gestelde uitgangspunten:

- 1) alle overheden zitten vanuit partnerschap aan tafel en leveren ook financiële en personele inzet voor landelijk programma IBP VP en programmateam
- 2) hart van het landelijk programma wordt bemenst vanuit eigen gelederen.

6. Communicatie

6.1 Communicatie

Er wordt een interbestuurlijk communicatieteam geformeerd met aanvulling vanuit overall IBP programma (BZK), die op korte termijn een communicatieplan ontwikkelen waarin de volgende onderdelen worden opgenomen:

- Hoe zien de communicatiedoelen en -strategie voor het programma eruit?
- Op welke manier vindt communicatie binnen en over het programma plaats?
- Hoe ziet de verhouding tussen de projectcommunicatie uit de gebieden en de programmacommunicatie eruit?
- Welk platform gaan we gebruiken in- en extern?
- Een overzicht van communicatiemiddelen en -activiteiten incl. kostenoverzicht.